

Johan W. W. Holm. Brunnby 1872
H. J. S.

ETT LITET HÄFTE

Sagor

af

tz.

HELSINGFORS.

O. W. EDLUNDS FÖRLAG.

1872.

IV 61
Kapsel,
Pörsböcker

ETT LITET HÄFTE

Sagor

af

tz.
[Rafael Hertzberg]

Göteborgs,
Hufvudstadsbladets tryckeri,
1872.

Syrenblomman.

— Du har ofta smekande kallat mig din syrenblomma. Godt och väl — men syrenblomman har intet hjerta, syrenblomman kan ej älska.

— Ser du, Elna, den klase du gaf mig! Den är ett vårens barn som du, den är fager som du och omedveten om sin fågring som du. Du säger att den ej kan älska; men det kan den dock, och just som bäst omfattar den dig och mig med sin kärlek. Blommans doft är blomman kärlek. Blomman kan ej tala, kan ej röra sig från sin stängel; men den sprider oförmärkt sin ljufva vällukt — Elna, blomman älskar så!

Elfvadrottningens brudskänk.

Der leker liten tärna fin
 Allt på ett öde skär.
 Hon är så röd som rosen,
 Som liljan hvit hon är.
 Gud signe de moderlösa alla.

Och lilla elfvadrottningen
 Är hennes syster här,
 Och liten elfvakonung
 Den tärnaus broder är.

Och vackra lekar, hundratals,
 De lära syster sin,
 Och många vackra tankar
 De gifva henne in.

Och faller hon på klippig grund,
 De taga henne mot

Och breda blomstermattor
 Allt under hennes fot.

Men liten tärna vexer upp
 Och blir så vän om kind
 Och hennes lockar flyga
 Allt i den sommarvind.

Hon spinner garnet hvitt och fint,
 Från morgon allt till qväll,
 Och väfver linneväfven
 Som hennes arm så mjell.

Då kommer liten kungason
 På hafvets böljor blå,
 Och liten elfvakonung
 Vid styret månde stå.

Och liten elfvadrottning fin
 Allt med sin väna hand,
 Hon leder kungasonen
 Från fartyget i land.

Hon leder liten kungason
 Allt dit der tärnan spann,
 Så underlig en känsla
 Då i hans bröst upprann.

„Och hör du, liten tärna fin,
 Jag frågar det vid Gud,
 Vill du mig troget älska
 Och bli min hulda brud?“

Och det var liten tärna fin:
 „Jag lofvar det vid Gud!
 Jag skall dig troget älska
 Och bli din hulda brud“.

Och det var liten kungason,
 Med bruden hem han drog,
 Och det var liten tärna,
 Sin spinrock med hon tog.

Och det var elfvadrottning fin,
 Hon hviskade alltså

I liten tärnas öra,
 Då bort hon mände gå:

„När du är sorgsen i ditt sinn',
 Du trampe hjulet blott,
 Så blir du glad till sinnes
 Och nöjd allt med din lott.

Och är du stolt uti ditt sinn',
 Du trampe hjulet blott,
 Så blir du from och ödmjuk
 Allt i ditt granna slott!“

Och liten tärna lade akt
 På elfvadrottning's ord,
 Och så sin ärfda spinrock
 Hon kärast höll på jord.

I kungaborgens stolta prakt
 Och yra tidsfordrif,
 Den lärde henne minnas
 Sitt ringa barndomslif.

Och under sorgens dagar — sorg
 Man ock i kungshus ser —
 Den lärde hennes hjerta
 Den tröst, som fliten ger.

Ty ej i hydda eller slott
 En bättre skatt man vet,
 Än elfvadrottning's brudskänk:
 En from arbetsamhet!

Gossen som skulle bli en stor man.

Det var en gång en gosse. Han hade mycket hört talas om stora män och tyckte att det vore bra roligt att vara så der stor och omtalad. Han frågade därför en gång sin fader, hvad man egentligen menade med en stor man och hvad som erfordrades för att blifva en sådan.

En stor man, sade fadren, är hvaroch en, som förskaffat sig en vidsträckt överblick öfver Guds skapade verk och genom sitt redliga arbete till dess befrämjande visar, att han af hjertat älskar detsamma.

Invid fadrens hus var ett högt berg, och huru gossen funderade och funderade, så beslöt han klättra uppför berget, för att från dess topp åtminstone få en vidsträckt överblick öfver Guds skapade verk. Vägen var svår, men han trö-

stade sig med förkänslan af den storhet, han skulle uppnå, då han hunnit till toppen. Efter många mödor hann han ändtligen målet för sin färd och bäfvande blickade han omkring sig. Det vidsträckta landskapet låg utbreddt för hans fötter likasom på en karta. Den stora staden, dit han ofta farit med sin fader och hvars höga hus och breda gator han beundrat, syntes nu liten som en bondby. Den blåa sjön med sina vikar och holmar, vid hvilken hans faders hydda låg, var som en stor spegel, och af sjelfva hyddan såg han ej det minsta spår — med ett ord, allt hvad han hittills ansett stort och ofantligt, förföll nu till en obetydlighet, och, hvad som förekom honom underbarast, den känsla af storhet, han väntat sig få erfara, förbyttes till en känsla af litenhet, af utsäglig ringhet. Underlig till mods vandrade han hem och berättade äfventyret för sin fader.

Jag visste att så skulle gå, sade denne, och kanske skall du nu förstå mig då jag till det

förra tillägger: störst är den, som djupast känner sin litenhet.

Gossen fick dock ännu ej saken klar för sig. Han klättrade åter uppför berget och just som solen gick ned, stod han på dess öfversta hjessa. Och åter kände han sig så liten och svag och värlös inför all den storhet, allt det majestät, som upprullade sig för hans öga. Men denna ringhet hade ej mer något förskräckande. Tvertom fann han nu en tröst i känslan af sin litenhet, ty desto starkare kände han behovet af ett nära anslutande till den enda, som verkligen är stor och oföränderlig, till sin och alltings skapare. Och ären gingo och af gossen blef en stor man och tusende tungor buro hans namn vida kring världen och tusende hjertan klappade af begär att likna honom. Men ju större han blef, det vill säga, ju mer hans synkrets vidgades, desto tydligare framstod för honom känslan af hans egen litenhet, och det var å andra si-

dan åter just denna känsla af egen litenhet, som gjorde det möjligt för honom att blifva så stor.

Hvarför farmors lockar voro så hvita.

*Gråhår äro en hederskrona.
Salom. ordspr.*

— Farmor har gått till Gud. Farmor var så snäll mot lilla Elna. Hon berättade så vackra sagor för Elna, som satt på hennes knä och lekte med hennes lockar. Farmor hade så vackra lockar. De blefvo allt vitare och vitare, och när de till slut blifvit alldeles hvita, då gick farmor till Gud. Hvarför måste farmors lockar bli hvita förrän hon fick gå till Gud?

— Kom i min famn, lilla Elna, så skall jag berätta dig, hvarför farmors lockar blefvo så hvita. Vi skola sätta oss här vid fönstret, så kunna vi se, huru vackert stjernorna glimma. Hvem vet, kanske farmors öga som bäst från någon af dem ser ned på sin lilla Elna!

Farmor var också en gång ett litet barn, som Elna, ren och oskyldig som en blomma. Men åren gingo och hon vexte upp och på samma gång vexte också synden i hennes hjerta. Farmor var väl en god människa och vandrade alltid Guds vägar och gjorde glad hans vilja. Men alldeles fri från synd var hon likväl ej. Ty endast små barn äro syndfria i Guds ögon, och lägger man ej bort alla syndiga tankar och blir som ett litet barn, så kan man ej komma i Guds rike. Detta visste också farmor och därför bemödade hon sig alltid att bevara sitt hjerta rent. Men människans synder äro talrika som håren på hennes hufvud. Striden emot dem är en hård strid, och farmor var redan en gammal gumma, förrän hon kunde behålla segern. Och ju flere onda tankar hon lyckades förjaga, desto hvitare blefvo hennes lockar. Den hvita färgen är oskuldens färg, är små barnens färg. Farmor började nu bli barn på nytt, och därför blefvo hennes lockar så hvita. Slutligen hade

farmor kämpat ut. Alla hennes tankar hade blifvit oskyldiga och rena som ett litet barns och alla hår på hennes hufvud hvita som nyfallen snö. Och då först öppnade Gud för henne sin himmel, då först fick hon gå till Gud, dit hon så länge längtat.

Första lärkan.

Långt borta i söder var lärkan. Himlen var hög och blå. En yppig blomstermatta betäckte jorden och uppfylde luften med herrliga dofter. Guldinsekter flögo från blad till blad, från strå till strå, och sammetslika honningsföglar dykade behändigt ner i de stora blomkalkarne. Här måste ju vara godt att lefva, att bygga sig ett bo i det mjuka gräset och sedan, buren af blomsterångor till höga rynder, under strömmande toner blicka ned derpå!

Men solen steg allt högre och högre mot nordens och trädens grenar började nedtyngas af svällande frukter. Då rann det lärkan i hogen, att långt borta i norr låg det land, der hon föddes, der hon lärde sina första toner och pröfvade sina första vingslag. Och då hon tänkte,

huru der allt nu var fruset och dödt, huru träden sofvo och blommorna sofvo och gräset sof under det hvita snötäcket, och huru människorna dragit sig tillbaka i sina hus och inom slutna fönster och dörrar väntande på vårens ankomst — då greps hon af en oemotsändlig längtan att flyga dit bort med det glada budskap, att den strålände solen redan var i antågande och i dess följe våren, blommorna, fjärilarne, de långa dagarna, de varma vindarne, med ett ord: ljuset, lifvet och glädjen. Och hon höjde sina vingar och flög och flög, öfver ändlösa haf, öfver vida länder, öfver skyhöga berg, till dess den slutligen en afton i solnedgången hann till målet för sin långa färd.

Nu blir vår,

Sorg förgår,

Hjertat slår,

Lifvet ur dvalan uppstår!

Himlen är blå,

Blommorna små

Vakna också.

Sörjande bröst, kom att få tröst,

Vakna, vakna, vakna då!

Skyn är blå,

Blicka dit opp,

Blicka mot himlen med tro och med hopp!

Sålunda ljud öfver stad och land lärkans sång.
Och människorna lemnade sina vintriga boningar
och lyssnade till de glädjebådande ljuden.
Och alla lidanden och sorger voro glömda, och
hvarje bröst vidgades af fröjd, hvarje öga strålade
af glädje och hopp.

Men fastän våren sålunda var i antågande,
så herrskade likväl vintern allt ännu med sträng
hand. Valdiga drivvor lågo ännu i skog och
mark, och böjorna voro bundna i tunga fjättrar
af is. Vårens budbarinna fann ej ett vänligt
blad att gömma sig under, ej ett frö att släcka
sin hunger med, ej en droppe vatten att laska

sin tunga, och då nästa morgon grydde, låg hon
död på drifvan.

Då kom der en yngling genom lunden, fann
lärkan på snön, tog henne upp och tryckte henne
emot sin barn, i hopp att hans hjertas varma
slag skulle återväcka henne till lifvet. Men
förgäfvos. Dess öga förblef slutet, dess vinge
stelnad. Då såg han rörd på den döda fogeln.
Hvad mer, sade han, om ditt lif var kort, om
du dog ensam och öfvergifven i den kalla vin-
ternatten! Du har ju dock sjungit om vår, har
väckt glädje i mångt hjerta, lif i mångt bröst.
Och huru många gå ej dock ur lifvet, utan att
under hela sitt långa lefnadslopp ha lättat en
enda börda, aftorkat en enda lidandets tår!

Englarnes verk.

Jorden var öde och tom. Den rullade så mörk sin bana fram i den ändlösa rymden. Inga blommor prydde dess nakna yta, inga stjernor följde med sina klara blickar dess ensliga vandring. Då såg en af englarna den stora rullande planeten och ropade sina små lekkamrater och hvi-skade dem i örat: „Se, hvad den nu är mörk och dyster! Men låtom oss föra dit strålar från den lifgifvande solen, så förvandla vi den snart till en herlig lekplats!“

Sagdt och gjordt. De togo hvar sin stråle och flogo med den ned till jorden. Men många af englarna tappade sin börda på vägen, och se! af hvarje liten stråle blef det en tindrande stjerna. De englar åter, som förde sina bördor ända fram, strödde ut dem öfver hela jordytan,

och hvarest en ljusstråle föll ned, der uppspi-rade straxt den herligaste blomman. Och englarna klappade i sina små händer och tyckte sig aldrig haft en vackrare lekplats. Och Herren Gud såg englarnes verk och välsignade det.

När nu jorden sålunda blifvit uppfylld af ljus och blommor, likasom en skön lustgård, så skapade Gud menniskan och satte henne att vakta och sköta den. Men menniskornas ondska störde snart englarnes lekar och en dag öfvergäfvade alla den förr så kära tummelplatsen.

Då kallade Gud englarna inför sitt ansigte och sade till dem: „Menniskan, som jag skapat, har förjagat eder från jorden. Vål! jag vill gifva eder andra världar att befolka, jag vill anvisa eder andra lekplatser. Se, menniskans hjerta är blefvet en mörk värld! Tagen gnistor af det eviga ljuset och gån att upplysa den!“

Englarna skyndade glada att uppfylla Guds befallning, och i hvarje nyfödt mennisko hjerta nedsänka de en gista af det eviga ljuset, den

eviga kärleken. Och der, hvarest gnistan ej för-
 väfves och dess väktare bortjagas af onda be-
 gär och lustar, der blir hjertat en skön lustgård,
 en angenäm lekplats för Guds englar.

Och fastän englarne sålunda försvunnit från
 jorden, så ännas de döck i hvarje älskande men-
 niskohjerta, och en gång skall den dag komma,
 då deras milda, outtröttliga omsorger fått kär-
 lekens blommor att knoppas i hvarje bröst. Då
 skall all split och oenighet uppböra på jorden,
 och då skola alla englar komma tillbaka för att
 fira ljusets triumf och deltaga i kärlekens ytter-
 sta dom.

Månens rodnad.

En afton då solen redan gått till hvila i vester
 och lutat sitt rodnande ausigte mot purpurkud-
 darne, gick jag genom doftande lunder ensam
 med mina tankar. Konvaljerna spreda sin väl-
 lukt vida omkring och lysmaskar buro strålande
 facklor i daggiga gräset. Åkerskärans knarrade
 trögt i vågligt vaggande säden och lärkan, sprit-
 tande upp ur sömnen, drillade stundom. Mjuk
 och svällande stod vid stigen en mossig tufva,
 vinkande vänligt vandrarn till hvila. Sänkande
 mig i tufvans sköte lyssnade jag till nattliga
 ljuden och drömmande såg jag på dimmans gyck-
 lande lekar. Öfver fjerran skog höjde sig må-
 nen i sin fulla prakt, och emellan träden drogo
 skuggorna i spöklik jagt. Då i bleka ljuset
 trädde underskön en tärna fram och på mig hon

blicken fäste, lutad mot en hängbjörks stam.
 Och den väna tärnans följe gycklade förutan tal
 i hvarenda videbuske, i hvarenda blekgrön al.
 Och hon sträckte emot månen ut sin hand, den
 liljevita, och hon sporde, om jag visste, hvar-
 före så röd var månen, hvarföre dess anlet pur-
 pras, då i skymmande qväll ner till jorden den ser.

Blodröd månen går upp;
 blodröd? o hvarför det?
 Hvarför rodnar han väl,
 natthimlens bleke son?
 Broder, lyss till min sång och
 Sorgsen skall du ej fråga mer.

Silfverstrålände, klar
 månen på fästet stod
 Spröd sitt dallrande sken
 säll öfver jorden ner,
 Gången fulländad nyss ur
 Skaparns ordnande allmakts hand.

Suart dock afund och hat
 tände sitt vilda bloss,
 Brodren föll i sitt blod,
 slagen af brodershand —
 Månen såg det och blodrödt
 Blef af blygsel dess anlet då.

Brodermordet ej gåt
 än ur dess minne. Nej.
 Brodrablodet än står
 rödt för dess öga kvar,
 Står der än som en bild af
 Menskoslägtets förstörda frid.

Derför blodröd den går
 än öfver skogen upp,
 Derför rodnar han än,
 natthimlens bleke son
 Broder, lyss till min sång och
 Svara, rodnar han ock för dig?

Tärnans sång klingade som eissharpans toner genom lunden. Hångbjörkens topp vajade och tärnan skakade sina långa, böljande lockar.

— Hvem är du, ljufva flicka? frågade jag.

— Jag är dimmornas ande. Det är jag, som befruktar jorden och — fantasin.

Det gick ett prassel genom lunden. Tärnan och hennes följe började oroligt röra på sig.

— Farväl, jag måste fly, ty min ovän kommer. Farväl! Vi se hvarandra åter nästa natt.

Och hon flydde gråtande och hennes tårar föllo kalla på mitt ansigte.

Och hennes förföljare steg fram och såg på mig med kalla blickar.

— Hvem är du? frågade jag, hvem är du, som förjagade min vän?

Jag är nordavinden, som afkyler dimman. Jag är för dimman hvad förnuftet är för fantasin: jag korrigerar hennes extravaganser.

— Men hvad blir vinsten deraf? frågade jag.

— Regelbundenhet och sann skönhet. Du skall få se.

Och nordavinden andades på marken, på buskarne och träden, på blommorna och gräsen. Och se! alla de fantastiska former, dessa i dimman antagit, försvunno och i stället lade sig ett lager af rimfrost öfver nejden. Nu var visserligen allt matematiskt riktigt, formerna oklanderligt kristalliska, men allt var dött, fruset, förstelnadt.

Den bästa årstiden.

Hösten hade redan slaskat i flere veckor. Barnen hade fått snufva och hosta, och med de äldre stod det ej stort bättre till. Redan klockan fem fick man tända på ljusen, och det var riktigt hemskt att se, huru ljuslågan fladdrade, när stormen och regnet piskade mot rutan. Alla sade med en mun, att hösten var den tråkigaste af alla årstider, och man längtade efter att den första snön skulle falla.

En morgon låg det ändtligen ett täcke af nyfallen snö på marken. Himlen var grå och tung och lofvade ännu mera snö, och ganska riktigt föll det äfven innan qvällen i ymnighet. Gosarne snöbollades och gjorde väldiga snögubbar, flickorna gnedo sina ansikten och händer med snö, för att de sedan ej skulle förfrysas dem un-

der vintern. Bjellrorna klingade och gatpojkarne voro gång på gång i fara att blifva öfverkörda. Allt var lust och glädje och alla tyckte, att vintern ändå var den bästa årstiden. Och då efter några dagar hamnen frös till en enda stor spegel och små och stora på blanka stålkor ilade deröfver vid musikens toner och facklors och bengaliska eldars sken, då kunde man höra tusende läppar upprepa detsamma: ja vintern är ändå den bästa årstiden.

Men sen kom våren med fogelsång, blommor och ljus. Lärkan och boinken drillade i kapp, träden knoppades, gräset grodde, så att man kunnat höra det, och böljorna lekte kurra-gömma mellan strandens stenar. Se det var lust och glädje! Dubbla fönstren togos ut, för att de vårliga fläktarne skulle få jaga vinterns damm på dörren, och de tjocka och varma vinterplaggen hängdes en gång för alla på spiken. Barnen fingo lof att gå ut huru ofta de ville, med tillsägelse blott att icke stiga i de porlande rännstenarne, som väl på hundrade ställen anstälde

riktiga öfersvämningar. Men ej blott barnen, nej både unga och gamla kände sig pånyttfödda, och jag tror visst icke att jag narras, då jag säger, att alla utan undantag tänkte i sitt hjerta, att våren dock är den bästa årstiden.

Men sedan kom sommaren med stora steg. Skepp och ångbåtar kommo och foro, ja det fans ej så liten vik, att man ej der skulle sett ett segel, om ej annat så åtminstone en gosses papperssegel på sin barkbåt. Akkrarne vaggade för vinden, ångarne stodo i blom, foglarna sjöngo och bygde bon. Och människorna sedan, ja de glömde nästan bort att det fans något sådant som hus och byggnader. De hade nästan dygnet om gräset till golfmatta, himlen till tak och grönskande buskar och träd till väggar. Men den årstid är ej dålig, som kan bjuda på allt detta, och därför tyckte också en hvar, att sommarn ändå var kronan bland alla årstider.

Kom så hösten, frukternas, bärens, skördens årstid. Ljusn tändes på bordet och brasan i

kakelugnen. Familjens medlemmar, som fladdrat omkring, en hvar efter sitt behag, samlades nu dagligen kring den treffiga härden, der det kändes så varmt och godt, huru än stormen väsnades der uti i mörkret. Och när den rågade äppelkorgen hemtades in, då jublade barnen och ropade högt, att hösten ändå var den allra bästa årstiden, och det var ej utan att de äldre också tyckte detsamma, då de tänkte på de fyllda kärvar, som nu stodo på hvarje åker, färdige att bergas i ladorna.

Men hvilken årstid är då slutligen den bästa?

Det var en vacker, men något kall höstdag. Jag gick sakta fram långsamt landsvägen. Då mötte jag på min vandring en liten gosse och en liten flicka. Flickan satt på en enkel, groft täljd kärra, hållande i handen bottnet af ett sönderslaget tefat, och gossen var spänd som häst. Båda sågo glada och krya ut, oaktadt kölden.

„Är det roligt“, frågade jag. „Fryser du inte?“

Visst var det något kallt, med gaf gossen, men flickan bara teg och såg på mig. „Skulle du inte hellre vilja att det vore sommar? Tycker du inte att sommarn ändå är allra roligast, frågade jag åter. Gossen såg på mig som om han ej hade förstätt min fråga och galopperade derpå under ett ljudeligt „hopp, hopp!“ i väg med sitt lilla åkdon, Iemmande mig att sjelf hitta svaret. Och detta hittade jag också i gossens hjulspår, och det lydde: för ett förnöjsamt och barnafromt sinne äro alla tidens skiften en lika rik källa till glädje och fröjd.

